

Att sy på läst

När man syr medeltida skor på läst är det några metoder som skiljer sig lite från om man bara använder mönster. Enkelt beskrivet kan man säga att det är lästen som håller formen på skon, och att det är lästens mått som ska stämma med foten.

Kontrollera lästens storlek

De här lästerna har standardmått för storleksserien för män. Kvinnor har ofta smalare fötter och kan behöva en mindre storlek än de normalt sett har. Det är värt att notera att skor man köper i affären görs i flera olika bredder, det är därför man inte alltid passar med sin normala skostorlek när man provar. Vår läst har dock bara en bredd och måste eventuellt anpassas.

Du börjar med att kontrollera lästens storlek. Det gör man med tre mått på foten: 1) runt fotens knogar (metatarsalhuvudena), 2) runt fotens midja (insteget) och 3) vristen (för högre skor behöver man veta hur stor omkretsen på skaftet är). Kontrollmät lästen på samma ställen som foten. Eftersom medeltidsskor är mjuka kan måtten på lästen vara upp till 1cm mindre än måtten runt foten beroende på vad man tycker är bekvämt. Tänk på att ofodrade läderskor tenderar att töja sig över tid, framförallt i ovanlädret. Sen ritar du av din fotform och klipper ut och jämför med undersidan av lästen. Det gör ingenting om den är något för bred, men den får inte vara för lång för lästen - det bör vara 1-2 cm "luft" framtill.

Om lästen inte har rätt mått kan man bygga på den med läderbitar som limmas och spikas fast, framför allt i höjd vid insteget. Om lästen är för lång kan man korta av den, men innan man gör detta är det bra om man gör en testsko i tyg eller läder - medeltidsskor är ofta längre än foten eftersom de har en spets framtill. Det viktiga är att försäkra sig om att lästen stämmer mot din fot, snarare än att luta sig mot den storlek som står angiven på lästen.

Mönster

Skons mönster ska passa med lästen. Du börjar med att göra ett mönster i papper som du formar runt lästen. Tejpa ihop det i sidan så att du kan testa storleken genom att hålla det runt lästen och se att det är rakt. Ovanlädret behöver ha en marginal på ca 1,5 cm runt hela sulkanten. Markera var du vill ha sidsömmen och klipp upp. Sedan skär du till en sula enligt lästens form på undersidan. Lästen har en liten kant du följer.

Sömnad och lästning

Du syr klart hela ovanlädret innan du sätter det på lästen. Detta innebär oftast att man gör sidsöm, bakkappa och förstärkningar runt snörhål samt kantningar. Sedan spikar man fast sulan mot undersidan av lästen med två smala spikar - en på hälen och en på framfoten (böj spikarna så att de enkelt kan dras ut senare). Tänk på att sula och ovanläder ska ha sin utsida mot lästen eftersom man vänder skon när den är klar. Du sätter sedan fast ovanlädret på lästen genom att hålla det mot hälen och dra det framåt så att det ligger tätt mot lästen. Tänk på att snöra ihop skon innan, alternativt skära upp ditt sprund efter att skon är sydd. Om lädret är styvt kan det vara bra att blöta det. Man sätter en eller flera spikar genom ovanläder och sula för att fästa ovanlädret i lästen, genom "sömsmånen" på ovanlädret, dvs den marginal som kommer skäras bort efter att sulsömmen är sydd. Man kan också sätta några stygn runt kanten om man inte gillar mängden spikar. Sedan syr du sulsömmen runt hela skon.

Vändning

Dra ur spikarna i sulan, skär försiktigt bort sömsmånen och "knäck nacken" på skon för att dra av den från lästen. Nu kan skon vändas. Om det är svårt kan man peta med ett trubbigt träföremål, men akta sömmen. När skon är vänd brukar man blöta den och sätta fast den på läst igen. Tänk på att en högersko sys på en vänsterläst och alltså behöver en högerläst för att torka. Sedan kan den torka till bra form. Ta av och använd skon när den torkat. Glöm inte att smörja skorna!

